

Temasession 3

Området utanför staden – vem planerar där?

Inbjudna talare:

- Nils Björling, Arkitekt, Arkitektur och samhällsbyggnadsteknik, Stadsbyggnad forskargruppen Urbana och regionala omvandlingar, Chalmers
- Christina Larsson, Regionplanerare med ansvar för Landsbygds- och skärgårdsstrategi för stockholmsregionen, Stockholms läns landsting
- Martin Henning, Docent ekonomisk geografi, Göteborgs universitet

Moderatorer och sessionsledare temasession 3:

Johanna Stenberg, region tillväxt & planering, Samhällsavdelningen, Länsstyrelsen Västra Götalands län och Magnus Fredriksson, Strukturbild Skaraborg, Skaraborgs kommunalförbund

Dagens talare var inbjudna för att belysa olika perspektiv och synvinklar och fördjupa kunskapen och diskussionerna kring utveckling stad – och land och regioner och om det verkligen finns målkonflikter. **Vem planerar utanför staden?** Tidigt under eftermiddagen konstaterades det att de som planerar land- och stadsutveckling i huvudsak har tränats att tänka i stadens perspektiv. Vi glömmer ofta bort hur vi ska tänka planering och utveckling och hur det påverkar landsbygden när samhällsplanering hela tiden fokuserar och utgår från stadens perspektiv,

- Det får konsekvenser, säger Nils Björling.

Martin Henning inledde och talade om geografiska skillnader och gjorde historisk-geografiska inlägg i debatten. Han valde att utgå från publikationer som ”The Urban Turn - and the Location of Economic Activities”, av kollegan H K Hansen. Ytterligare en person som Martin Henning och Nils Björling utgår från i sin sammanfattning och sina studier är Jane Jacobs, vida känd arkitektur- och stadsplaneringskritiker.

Upprepande mönster över tid

Martin Henning utgår från att vad som händer över tid (och rum) har stor del i samhälls- och stadsutvecklingen, och han berättar om tillverkningsindustrin från 60-talet och framåt. För att vi ska förstå dagens regionutveckling och stads- och landsutveckling i och mellan regioner i Sverige, så bör vi titta på vad som hänt bakåt i tiden. Det sker repetitiva mönster över tid och han ser fyra tydliga förändringstendenser (se Martins PP) och strömningar i urban och rural utveckling. Regioner blev allt mer lika varandra efter andra världskriget fram till 80-talet. Vissa regioner i landet drog ifrån under 80-talet, det blev skillnader i deras produktivitet. Stockholmsregionen drog ifrån rejält från de övriga regionerna i landet, från 80-talet och fram till 90-talets kris. Det är inte bara ett svenskt fenomen. Han talar om näringslivsutveckling och en

mobilisering av tillväxt i regioner. På 90-talet började de tre stora regionerna i Sverige att konkurrera med varandra och andra regioner – även i och mellan regioner.

- Idag talar vi mycket mer om humankapital, talang och innovation, jämfört med vad vi gjorde på 80- och 90-talet säger, Martin Henning.

Martin Henning refererar till EU:s regionala utvecklingspolitik och hur den påverkar vårt land, då det gäller att svara på frågan om målkonflikter. Här säger Martin Henning, att det beror på vad målet *är* (generellt sett rimligt balanserade rumsliga tillväxtmönster. Acceptera viss förändring och skapa samhällsacceptans för det. Och att utnyttja regionala system).

Vi behöver titta på samhällskontrakt, och underlätta för vissa regioner som hamnat på efterkälke i utveckling, andra regioner drar ifrån, men stöden och fokus stannar dock ofta i de tre storstadsregionerna, menar Martin Henning. Det är viktigt att se till hur politikerna planerar och väljer att göra, anser han. Staden ses ofta som normen

Nils Björling har fokus på kommuner och det kommunala perspektivet. Han utgår från PBL (plan- och bygglagen). Nils Björling anser att det i stadsutveckling och vid dess målkonflikter handlar mycket om att ta hänsyn till allmänna och enskilda intressen. Här tar han upp strandskyddsfrågorna, som exempel.

Kommunreformen slog an tonen för regionutvecklingen

En annan kritisk fråga som Nils Björling lyfter är *hur* vi ska nå det cirkulära tänket, även på landsbygden, och ha med sig tänket att återföra näring till utarmade jordmarker. Hur löser vi det? Han nämner också Kommunreformen 1976 då alla kommuner i Sverige i princip var en egen arbetsmarknadsregion. Det sker en tydlig förändring. Man ställer sig frågan vad det finns för handlingsutrymme att sprida och fördela resurser mellan stad och land? Det blir vid denna tid en ökad internationell konkurrens. Efter reformen blev planer på regionförstoring aktuell. ”Berlinmuren faller, Sverige går in i en ekonomisk kris. Så småningom går vi med i EU. Och Sverige tar ett större steg i att utveckla regioner”. Problemet är att staden ses som norm, även då landsbygden ska utvecklas. Det är städernas utveckling som påverkar den regionala utvecklingen. Samtidigt växer det fram kritik kring det konsumtionsinriktade samhället.

- Vi behöver få ihop de bilderna, att få ihop mixen av stad och land vi har i Sverige, säger Nils Björling.

De målkonflikter som finns är att vi i staden är normen, det är en konflikt mellan stad och land och det är också ett problem *hur* vi som planerare ser på landsbygden och hur vi har möjlighet att se på den.

- Vi ser inte alltid hur det skulle kunna vara eller bli.

Nils Björling och hans kollega Julia Fredriksson har skrivit en kunskapsöversikt ”Relationer mellan stad och land i det regionala stadslandskapet” där Nils lyfter att de har funderat mycket på och belyser problemen med vem det är som planerar för eller på landsbygden. Och vad gör det för en bygd när en näring eller ett företag vill komma dit och etablera sig, vilken mark de får

eller blir tilldelad, vad marken kostar, vad det gör för livsmedelsförsörjningen och invånarna i bygden. Det är en tydlig konflikt mellan kommunal planering och privat planering. Det är stor risk för en ojämn geografisk utveckling och spridning då marknadskrafter får styra.

- Vi har problemen klara för oss och att det finns målkonflikter, det är tydligt, men vi ser inte alltid lösningarna, avslutar Nils Björling.

Stockholmsregionens utmaningar i glesbygd

Även Christina Larsson, SLL, talar om den rumsliga strukturen och dess påverkan.

Stockholmsregionen planerar för att vara en tillgänglig region med god livsmiljö och ses som en öppen, jämställd, och inkluderande miljö eller region. Stockholm som region har sina problem och utmaningar.

Stockholms läns landsting jobbar med landsbygdsfrågor och regionala stadskärnor. De planerar på samma sätt i stad och landsbygd men på olika nivåer. De delar in det i: Regionala stadskärnor • Strategiskt stadsutvecklingsläge • Primärt bebyggelseläge • Sekundärt bebyggelseläge • Landsbygdsnoder • Serviceorter och kärn-öar. Tätortsnära landsbygd växer explosionsartat (se Christinas Power-Point). Även landsbygden ökar stort. Skärgården ökar likaså, men har andra problem och utmaningar. Frågor kring naturvård, glesbygd och skärgård är centrala. Tydligt är att man betecknar skärgården som glesbygd. SLL har tagit fram en landsbygds- och skärgårdsstrategi som Christina Larsson presenterar delar av och förklarar hur de tänker göra framöver. Strategin är ett planeringsunderlag för PBL, (plan- och bygglagen). Det ses också som ett visionsdokument och kunskapsunderlag. Stockholmsregionen har identifierat vilka utmaningar som finns och vad som behöver göras i de olika områdena (se bilaga).

När det kommer till mål- och intressekonflikter så nämner hon exempelvis **skolan** på glesbygden (skärgården och öarna). När familjer väljer att bosätta sig i skärgården så behöver planerare ha tänkt på och planerat för att alla serviceenheter finns tillgängliga. Boende, skola, sjukvård, skolskjuts, kollektivtrafik och så vidare. Tillgängliga arbetsplatser. Hon talar även om fordonsflottan. Mycket av glesbygds-tänket (öarna) kommer de att överföra i tänket och strategin även till landsbygdsutvecklingen. SLL har tydliga mätbara mål för hur strategin ska följas upp. Andra utmaningar som nämns är exempelvis, Möja (en ö i Stockholms skärgård):

- Ingen vill bo om vi inte kör båtar dit, men vi kan inte sätta in båtar (kollektivtrafik) om inte tillräckligt många bor där, säger Christina Larsson.

Det krävs också en stor medvetenhet för att politikerna ska intressera sig för de här frågorna, fortsätter hon (syftar på regionalpolitiken).

De tre föredragshållarna hade lite olika ingångar, men verkar ändå relativt samstämda i sina åsikter. De var inbjudna för att se målkonflikterna ur olika perspektiv.

Det viktiga är att binda ihop kunskaperna och dra lärdom av dem, på de olika nivåerna, både riks-, regional och kommunal nivå, avslutar Christina Larsson.